

Cultural Contexts of Adult Counseling **Contexte culturale în consilierea adulților**

Daniela-Tatiana GÎRLEANU-ȘOITU
Catedra de Sociologie și Asistență Socială
Universitatea "Al.I. Cuza" Iași

Abstract

The article analyses the relevance of the positions that plead for applying gender-specific counseling techniques from the perspective of the differences between women and men. Gender-specific counseling is a perspective with the role of facilitating and streamlining counseling. With regard to feminine counseling, two models are examined: the integrative position and the Stone Model. In contrast, masculine counseling primarily deals with aspects referring to learned stereotypes, which are perpetuated early in development, such as: interiorization of emotional expressions, manifestation of autonomy, aggressiveness and competitiveness. Expected results from implementing gender-specific counseling models refer to various aspects, such as: developing new strategies of adjustment to the changing expectations and roles, educating new abilities for familial communication, interpersonal relations, stress, conflict management and personal decision making.

În ultimele decenii, tot mai multe lucrări analizează situații, roluri, fenomene din perspectiva genurilor: feminin și masculin. Accentele se orientează, în mare parte, asupra drepturilor femeilor, cu trimiteri la o practică egalitară, la una de emancipare sau la una de valorizare a acțiunilor lor. Întrebări și controverse s-au lansat, disputat și continuă încă, luând în considerare elemente precum: puterea, statutul, rolul, recunoașterea socială, aspirarea.

Poziții pentru și împotriva construirii unor tehnici speciale de consiliere adecvate fiecărui gen sunt înregistrate de fiecare dată când se discută problema diferențelor. Se pleacă de la premisa că cele două genuri au multe în comun, dar, în consiliere, coordonate istorice și culturale ale fiecăruia determină diferențierea accentelor.

Se conturează, astfel, o nouă dimensiune a consilierii adulților, o specializare pornită dinspre cunoașterea trăsăturilor, a elementelor definitorii fiecărui gen. S-au efectuat studii, în urma cărora s-a apreciat că incidența depresiei la femei este de două ori mai mare sau că tulburările alimentare sunt identificate mai curând în rândul femeilor. Preocuparea pentru frumusețe sau îndemnul adresat femeilor de a se ocupa de felul în care arată, mai mult decât bărbații, le-a creat anonimilor – deja – posibilitatea de a identifica "sexul frumos". Interesant este că această alăturare de termeni nu are neapărat un corespondent pe tărâm antonimic. Dar are o altă sintagmă, cea de "sex slab". Acestea sunt doar două posibile puncte de plecare în analiza identităților și/sau a diferențelor.

Se poate continua cu analiza modelelor de socializare, cu trăirile care le însoțesc, cu aspectele așteptate de toți sau cu cele nerecunoscute, blamate ori purtând posibilitatea etichetării. Se afirmă despre femei că sunt în căutarea relațiilor interpersonale, ocazie prin care ar avea mai multă siguranță, în timp ce se susține dorința de independență a bărbaților.

Desigur, concluziile nu pot fi absolutizate, influență neavând doar diferențele culturale dintre est și vest, dintre sud și nord, dar și cele din interiorul unei regiuni sau dintr-un grup.

A . Definirea genului

Poate fi oricare dintre două sau mai multe subclase – ceea ce este, în parte, arbitrar –, dar poate fi bazat și pe caracteristici distinctive, cum ar fi cele care definesc sexele: masculin sau feminin; ori "un set de caracteristici, comportamente și practici asociate cu categoriile sexuale de bărbați și femei" (Harlow, 2000:142).

În științele sociale, noțiunea de "gen" este utilizată diferit, în funcție de cadrele teoretice de interpretare. Majoritatea autorilor desconsideră punctul de plecare biologic în denumire, argumentând perspectiva culturală a diferențierii de gen. Ann Oakley, spre exemplu, susține că pentru menționarea diferențelor de ordin biologic există cuvântul "sex". Noțiunea de "gen" însă se referă la clasificările sociale, la criteriile culturale de judecare a rolurilor, depinzând de timp și loc (Oakley, 1981).

O definiție de acest tip este bazată pe principiul responsabilității culturii pentru asumarea unor conduite. Așadar, relația dintre categoria sexuală și gen este doar una de asociere. Prin contrast, explicațiile cu rădăcini biologice ale ceea ce înseamnă gen vor susține comportamentul prin aceleași fenomene interne care determină categoria sexuală: gene, cromozomi, hormoni. Cele două perspective – biologică și culturală – pot fi înțelese și interpretate ca fiind esențiale, ceea ce ar însemna că genul este un produs inevitabil fie al biologiei, fie al culturii.

La rândul lor, teoreticienii constructiviști se pot axa pe modalitatea prin care se creează, ceea ce înseamnă gen, prin limbaj. Iar constructiviștii puternic ancorați în orientare vor argumenta că nici măcar sexul nu poate fi înțeles doar ca un dat biologic. Sub influența sociologiei și a feminismului, majoritatea lucrărilor din științele sociale dau termenului de gen sensul unui produs cultural sau cel de construcție socială (Harlow, 2000: 143).

B. Aspecte generale ale consilierii specifice genului

Suntem din ce în ce mai puțin de acord cu structurile și valorile sociale, societatea postfordistă – mai fragmentată, mai flexibilă (Payne, 1997: 27) – obligându-ne să diversificăm oferta de servicii, să o adecvăm solicitărilor potențialilor utilizatori. Astfel, consilierea eficientă a persoanelor în funcție de gen – masculin și feminin – necesită cunoștințe și disponibilitate speciale. Nu se pot da rețete generalizate în funcție de sex, pentru că nu toate femeile sunt la fel și nici toți bărbații, dar luarea în considerare a unor particularități culturale pregnante în acceptarea și perpetuarea dinamicii rol-status prezintă o deosebită importanță. În identificarea unei abordări adecvate pentru consiliere, acestea constituie elemente de bază, cărora li se adaugă altele: vârstă, etnie, clasă socială, religie, profesie, aspecte psihologice.

Se impune însă mențiunea că această consiliere din perspectiva genului nu este o tehnică. Reflectând un mod de a fi, de a gândi și a înțelege, nu poate fi învățată în câteva ore de pregătire. Este, mai curând, o perspectivă, precum cele clasice pornite dinspre teoriile dezvoltării personalității. Punctele de proveniență se întrepătrund, se interconstruiesc, lăsând loc fluidității, conștientizărilor și încurajând explorarea de sine ori a problemelor. În țările unde se practică deja, consilierea specifică genului atrage practicieni din diferite arii teoretice ale domeniului: psihodinamică, comportamentală și umanistă.

De la consilierea specifică genului se așteaptă să nu-i fie apropiate dogmele, jargonul, rigiditatea în interpretare, în acțiune și evaluare. Rolul acestei perspective este de a accesibiliza consilierea, de a-i anula din necunoscute, din mistere, de a-i da înțelesuri. Este o angajare într-o relație egalitară, mai curând decât una încrustată în cadre fixe, pe baze ierarhice.

Se vorbește despre exercitarea puterii în și prin consiliere și de inevitabilitatea ierarhiei în această relație. Dar din perspectiva consilierii specifice genului, cel puțin cu referire la unul dintre ele – feminin –, direcția este de a conferi putere, de a mări încrederea și implicarea în preluarea controlului asupra propriei vieți. Renunțarea la ierarhie poate fi o profundă amenințare la adresa unei persoane obișnuite cu o postură de dependență, cu roluri clar definite de o astfel de structură. Moira Walker (1990: 74) consideră că profesioniștii care insistă pe existența inevitabilă a relației ierarhice între consilier și client sunt interesați să își păstreze propria putere.

Menționăm că se înregistrează mai multe perspective: consiliere specifică genului – feminină sau masculină –, dar și consilieri cu accent sexiste.

Într-o lume care își revendică multiculturalitatea, principalele subiecte ale consilierii în relație cu aspectele legate de sex-rol pot include (Sundal-Hansen, 1985):

- ¾ stereotipizarea socializării și a rolurilor legate de apartenența la un gen;
- ¾ scopuri individuale versus scopuri ale familiei și/sau ale societății;
- ¾ opțiuni educaționale și de formare științifică;
- ¾ diviziunea sexuală a pieței muncii;
- ¾ schimbarea rolului bărbaților în familie;
- ¾ nivelul asigurării egalității de către societate – autoritară sau democratică;
- ¾ libertatea alegerilor versus impunere;
- ¾ rata schimburilor socio-culturale.

În acest context, pare necesar să distingem câteva sintagme legate de rolurile de gen (Chetwynd; Hartnett, 1978):

a) *sistemul rolurilor dictate de sex* – rețeaua de atitudini, sentimente și comportamente rezultate din perpetuarea stereotipurilor vizând rolurile specifice aparținătorilor unui sex sau altul, într-o cultură.

b) *socializare de gen* – procesul prin care comportamentele, rolurile, atitudinile, credințele sunt transmise generațiilor următoare – prin familie, școli, biserici, media, grupuri;

c) *stereotipuri* – caracteristici, obișnuințe, abilități și expectanțe asimilate de oameni doar pe baza apartenenței la un grup și legate de atitudinile lor ca indivizi. *Stereotipurile de sex-rol* sunt credințe orientate, în general, spre atribuirea unor roluri și activități sociale femeilor și bărbaților. *Stereotipuri ale trăsăturilor legate de sex* – sunt caracteristici psihologice sau trăsături comportamentale care se consideră că pot defini apartenenții unui gen mai mult decât pe cei ai celuilalt gen.

B1. Aspecte ale consilierii feminine

În ciuda faptului că femeile au avut, în unele țări, un rol de bază în timpul celui de-al doilea război mondial, în ciuda faptului că din a doua jumătate a secolului trecut și-au intensificat revendicările, ele ocupă încă un loc inferior bărbaților. Chiar dacă au apărut noi posibilități de afirmare în perioada industrială, chiar dacă prin ideologia din “anii de întuneric” ai țării noastre era statuată egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul, locurile de prim rang ocupate de femei nu exprimă încă valoarea pe care o pot demonstra. Intervenții în mass-media subliniază faptul că ele sunt încă lipsite de un grad mulțumitor de libertate, de statutul, puterea și oportunitățile pe care le au bărbații. Se manifestă stereotipuri în interpretare la nivelul simțului comun, dar și la niveluri cu un anumit grad de rigurozitate și științificitate.

Argumentându-li-se nevoile speciale, sprijinindu-li-se modelele comportamentale înrădăcinate în tradiții, femeile pot rămâne în starea de dependență, pot accepta doar postura de ființe vulnerabile sau se pot manifesta pe măsura capacităților pe care le au.

Studiile demonstrează că despre roluri multiple se poate vorbi mai curând cu referire la femei. Este posibil ca experiența creșterii copiilor să determine o mamă să susțină că nimic nu este mai important decât această acțiune. Departate de noi gândul contrazicerii, dar există și perioade în care rolul de mamă se diminuează, își pierde din amploare, nu din însemnătate. Care sunt atunci posibilitățile de manifestare ale femeilor? Incidența depresiilor, subliniam mai sus, este mai des întâlnită la femei. Victimizarea, de asemenea. Acestea, uneori pe lângă multe altele – probleme în familie, neînțelegeri cu soțul alcoolic, copilul delinvent, tânăra fiică prostituată etc. –, fac din femei primele receptoare de consiliere.

Rolul consilierului este acum acela de a îmbunătăți, de a amplifica potențialul de dezvoltare al femeilor, în postura lor de cliente – ceea ce înseamnă că acesta are nevoie de valori și cunoștințe speciale, în detrimentul stereotipurilor rolurilor de sex, al presupunerilor false.

Multe dintre primele teorii cu privire la natura și dezvoltarea femeilor, în special cele bazate pe principiile psihanalitice, au caracterizat femeile ca fiind născute pasive, dependente și inferioare moral bărbaților. S-a promovat astfel un anume status quo, limitându-se opțiunile femeilor.

Standardul general al comportamentului sănătos al adulților s-a identificat cu cel bărbătesc, iar un al doilea standard, al sănătății mentale, s-a dezvoltat în legătură cu femeile adulte. În fapt, aceste două standarde conduc la descrierea comportamentului femeilor ca fiind mai puțin sănătos și dezirabil social. Astfel, instituționalizarea statutului mai puțin important al femeilor – și a căilor insidioase prin care este menținut acest statut – are implicații dramatice asupra bunăstării

lor psihologice (Alyn, 1988).

O a doua problemă majoră în consilierea femeilor o constituie sexismul, pe care Goldman (1972: 84) îl descrie ca “având rădăcini mai adânci decât rasismul”. Prin sexism se susține că femeile trebuie tratate pornind de la sexul lor, fără a privi spre alte criterii, cum ar fi interesele și abilitățile. O asemenea tratare este arbitrară, illogică, contraproductivă și în serviciul personal.

Brodsky și colaboratorii (1978) susțin că o incursiune asupra *Obiectivelor Asociației*

Psihoterapeuților Americani privind părtinirile sexuale și stereotipizarea de sex-rol poate releva patru categorii de comportamente sexiste ale consilierilor și terapeuților:

- susținerea rolurilor tradiționale ale femeii, care sunt de realizat “acasă”;
- subestimarea ca grup a femeilor, având, în consecință, așteptări limitate de la ele;
- antrenarea în sesiunile de consiliere și psihoterapie a conceptelor psihanalitice sexiste, precum cel de “invidie a penisului”;
- raportarea la clienți ca la obiecte sexuale, incluzând seducerea lor.

Autorii apreciază totodată că, în ciuda noilor achiziții în domeniu, eliminarea sexismului dinspre consilieri și psihoterapeuți se produce cu încetinire.

Pentru cunoașterea psihologiei feminine se propun consilierilor șapte arii de îmbunătățire a cunoștințelor (Johnson; Scarato, 1979), reducând, astfel, prejudițiile:

- istoria și sociologia stereotipizărilor de sex-rol;
- psihofiziologia feminină și cea masculină;
- teoriile personalității și dezvoltarea rolurilor legate de sex;
- dezvoltarea pe parcursul vieții;
- populații speciale;
- dezvoltarea carierei;
- consiliere și psihoterapie.

În ultimul domeniu, autorii propun căutarea de alternative la abordările tradiționale din consiliere și susțin cunoașterea problemelor specifice ale femeilor. Modelul prezentat, aparținând lui Johnson și Scarato, invită consilierii să vadă ambele aspecte ale femeilor și ale expectanțelor bazate pe gen: atât pe cele universale, cât și pe cele care conferă unicitate.

Toate figurile istorice din domeniile consilierii și psihoterapiei au fost bărbați, care au scris, conștient sau nu, dintr-o perspectivă masculină. Există eforturi considerabile din partea autoarelor și practicienelor de a dezvolta în consiliere teorii și abordări adaptate nevoilor femeilor. Multe dintre aceste eforturi au fost inspirate de consolidarea feminismului din anii 1960 ca o forță centrală a schimbării sociale. Deși au avut o importantă contribuție la dezvoltarea terapiei gestaltiste, a psihodramei, a terapiei centrate pe client, femeile au primit mai puțină atenție decât bărbații care au mai lucrat în domeniu (McLeod, 1998: 129). Agenda unei consilieri inspirate de feminism aduce în prim plan o conștientizare a realităților economice și sociale, a trupului și a rolului central al puterii în relația de consiliere.

Abordarea integrativă a consilierii femeilor

Abordarea integrativă a identificat scopuri și caracteristici distinctive ale practicii feministe, Worell (1981, 1992) subliniind: împărțirea egală a responsabilității între consilier și clientă; utilizarea unei abordări conștiente în interpretarea problemelor, prin diferențierea frământărilor personale de cele politice sau sociale; explorarea și exprimarea puterii personale; identificarea rolurilor dictate de sex, înlocuirea stereotipurilor și alegerea liberă a unui set de comportamente; înțelegerea experienței individuale ca parte comună a tuturor femeilor; intrarea în legătură cu furiile neexprimate; asistarea femeilor în procesul de autodefinire a lor excluzând rolurile deținute în raport cu bărbații, casa și copiii; încurajarea femeilor să se îngrijească, să se educe, să poarte de grijă și altora; promovarea abilităților solicitate de relațiile interpersonale și de domeniile profesionale.

Modelul Stone de consiliere

Un alt model, dezvoltat de colectivul Centrului Stone de la Colegiul Wellesley din Cambridge, conturează dimensiunile psihologice ale inegalității sociale și ale lipsei de putere experimentate de femei. Conceptele de bază utilizate (Miller, 1976) fac trimitere la “relaționare” și la “persoana aflată într-o relație”.

Unul dintre componenții grupului, într-un studiu referitor la diferențele de gen în conturarea motivațiilor morale, a argumentat că, în general, bărbații se bazează, în judecățile lor, pe criterii de cinste și dreptate, pe când femeile apreciază dilemele morale în acord cu un simț al responsabilității în relație. Modul bărbaților de a privi lucrurile este de a susține separarea, pe când femeile protejează conexiunile. Se sugerează, mai apoi (Gilligan, 1982), că femeile și bărbații utilizează stiluri diferite în construirea realității sociale: bărbații se tem de intimitate, femeile de izolare.

Ca rezultat, bărbații sunt socializați într-un mod aparte, izolat, iar prin consiliere au nevoie de ajutor pentru înțelegerea și menținerea relațiilor. Femeile, prin contrast, își petrec anii de formare într-o lume a relațiilor, iar prin consiliere caută ajutor pentru asigurarea autonomiei și, de asemenea, pentru apărarea relațiilor. Aceste sublinieri, ale naturii relaționale a dezvoltării femeilor, conduc spre reexaminarea unor elemente din procesul consilierii: empatie, mutualitate, dependență, îngrijire.

Jordan (1997) afirmă că terapia dominată de bărbați a avut tendința de a sublinia dezvoltarea “forței personale”, definite în termenii unor granițe puternice între sine și alții. Prin contrast, sintagma feministă de “persoană aflată în relație” implică mult mai mult din sensul interconexiunilor. Această legătură este menținută prin capacitatea de a răspunde empatic altora, conceptul de *empatie* devenind, prin urmare, un element central în abordarea Centrului Stone. Aici, un aspect aparte al utilizării empatiei este acela că ia în considerare sensibilitatea consilierului, dar și puterea empatică a clientului.

În modelul clasic rogersian, empatia este privită ca o condiție oferită de consilier, care poate facilita înțelegerea și

acceptarea de sine a consiliatului. În teoria Centrului Stone însă empatia este văzută ca o caracteristică fundamentală a modului de relaționare și cunoaștere a femeilor. Ca rezultat, angajarea empatică a lor în relație cu alții inclusiv consilierul, este una dintre dimensiunile cheie.

Femeile se socializează adesea prin purtarea de grijă față de alții și prin angajarea în relații în care oferă empatie, dar le este mai dificil să și primească. Experiența reciprocității este, de aceea, una dintre dimensiunile pe care modelul feminist caută să o examineze. Într-o lucrare din 1991, Jordan apreciază că “în reciprocitatea intersubiectivă [...] nu găsim doar oportunitatea extinderii înțelegerii altora, dar ne intensificăm și conștientizarea de sine”. Unul dintre scopurile-cheie ale consilierii devine atunci ajutorarea clientului pentru a deveni mai apt să participe în relații marcate de un înalt nivel de reciprocitate. Mutualitatea este de asemenea exprimată în chiar relația de consiliere, cu profesioniști care doresc să fie autentici, deschiși și de ajutor.

Tema legăturilor în abordarea Centrului Stone este aplicată și conceptului de *dependență*. În lucrările de consiliere această caracteristică este considerată ca reflectând lipsa de abilitate a persoanei de a deține un control adecvat asupra propriei vieți. Mulți bărbați consideră dependența o amenințare a stimei de sine. Dintr-o perspectivă feministă însă dependența apare ca un aspect de bază al experienței zilnice. Faptul că dependența este inclusă în sfera patologicului de către profesioniștii din domeniul sănătății mentale poate fi văzut ca un alt exemplu al dominării atitudinilor patriarhale.

Stiver a accentuat câteva dintre implicațiile practicii de consiliere de la Centrul Stone asupra utilizării empatiei, a mutualității și a dependenței în discutarea conceptului de *îngrijire*. Pentru ea, abordarea tradițională psihodinamică a consilierii și psihoterapiei s-a bazat pe principiul stabilirii distanței relaționale dintre consilier și client în ordinea promovării obiectivelor. Stiver (1991) a argumentat că acesta este mai mult un model masculin, prea puțin adecvat pentru femei. Totodată, argumentează ideea conform căreia consilierii ar trebui să fie în măsură să demonstreze că le pasă de clienții lor și că exprimă “o investiție emoțională în binele altor persoane”.

Acest model a combinat teoria psihodinamică a dezvoltării cu înțelegerea centrării pe client a relației terapeutice, dar a reinterpretat ambele seturi de idei dintr-o perspectivă feministă, privind terapia ca parte a unei lumi sociale caracterizate de dominare masculină. Noțiunile de “relațional” și “persoană în relație” servesc drept căi de realizare a legăturilor între aceste domenii teoretice. Modelul Centrului Stone este utilizat în analiza mascării puterii și furiei feminine, în asistarea depresiei și în aprecierea lumii muncii femeilor, într-un mediu în care relațiile mutuale, empatică și de înțelegere sunt dificil de susținut.

Alături de acestea se înregistrează și alte direcții în consilierea femeilor: încurajarea de a fi ele însele, mai asertive, capabile să-și conștientizeze și să-și exprime supărarea. Femeile trebuie învățate să preia controlul asupra propriei vieți, să fie împuternicite și capabile să facă față provocărilor vieții. Pentru aceasta au nevoie de criterii de diferențiere a aspectelor personale de cele structurale, aparținând societății.

B2. Aspecte ale consilierii masculine

Ca răspuns la amplele mișcări feministe, în ultimele două decenii ale secolului trecut s-au intensificat preocupările pentru consilierea specific masculină. Nu punem în discuție resursele terapeutice și psihoterapeutice existente deja, ci accentuăm, în special, dimensiunea consilierii.

Din această perspectivă, ca și în cazul consilierii feminine, există aici mituri, dar și realități. Dacă femeile sunt primele solicitante de consiliere, bărbaților nu le rămâne decât al doilea loc și asta din motive specifice genului, se poate spune. Există motivații învățate și perpetuate de la vârste fragede: băieții să-și interiorizeze reacțiile emoționale, dar să-și manifeste, în schimb, autonomia, agresivitatea, spiritul de competiție. Poate fi o justificare pentru incidența, de astă dată, a violenței în rândul bărbaților, a agresivității și a tendințelor de aspirare. Sunt învățați, de asemenea, să-și negheze nevoile, să simtă autosuficiența, eventual să fie puternici, să se îngrijească de alții. Dar rolurile lor sunt mai puțin definite decât cele ale femeilor, ascunzându-se sub ceea ce se denușește prin “a fi bărbat”. S- ar putea spune că se acordă o atenție mai mare cultivării imaginii de sine, a încrederii în sine, a stăpânirii de sine decât în creșterea și educarea fetelor. Răsplata băieților vine atunci când se abțin de la exteriorizare exagerată, când își reprimă trăirile sau când realizează performanțe fizice.

În gândirea strategiei de consiliere se impun a fi luate în considerare – susține Gladding (1996:101) – stadiile și modelele de dezvoltare prezentate de Erickson și Levinson. Preocupările și frământările bărbaților nu diferă doar din punctul de vedere al clasei sociale, al profesiei, al statutului, al educației, și al nivelului de dezvoltare atins.

Acestor elemente li se adaugă modalitatea de raportare și interpretare a relațiilor cu ceilalți și cu societatea în ansamblu. Cei mai mulți bărbați sunt învățați să utilizeze o orientare cognitivă, atât în ceea ce privește abordarea situațiilor exterioare în consiliere, cât și a celor interioare. Pentru un astfel de motiv, Marino (1979) sfătuia consilierii să păstreze o oarecare distanță față de domeniul cognitiv și să încerce să exploreze cu bărbații, în calitatea lor de utilizatori ai serviciilor de consiliere, domeniul afectiv. Să evidențieze sentimentele, trăirile, prin tonul vocii, să exploreze inconsecvența comportamentului lor și ambivalența controlului. În același timp, Scher (1979) propune aceeași orientare a consilierilor, spre tărâmul afectiv, recomandând ca procesul să înceapă cu sublinieri ale câștigurilor utilizării sentimentelor în rezolvarea dificultăților personale, prin descoperirea sentimentelor ascunse.

O altă orientare în înțelegerea și susținerea consilierii bărbaților poate porni de la un model al interacțiunii cu mediul. Prin acest model, Holland (1979) propune solicitarea activării unor dimensiuni realiste. Se pleacă de la ideea că persoanelor care vin spre consiliere le lipsesc, adesea, abilitățile sociale, dar abundă cele mecanice și tehnice. Într-o astfel de situație, o abordare cognitiv-comportamentală va susține reușita stabilirii raporturilor interpersonale dintre consilier și client, dar și a demersului în ansamblu.

Reacțiile la propunerea de mai sus au fost neîntârziate, susținându-se prin absența cercetărilor relevante care să argumenteze utilitatea transformării unei abordări clasice din consiliere într-una adecvată doar unei categorii populaționale, unei tipologii sau, și mai mult, unui gen. Eficiența consilierii, susține Gilles (1983), nu provine dintr-o răstălmăcire a unei practici deja acceptate.

Un mai amplu acord se înregistrează în lucrările de specialitate în privința consilierii în grup a bărbaților (Holland, 1979). Scopul unui astfel de grup îl va constitui conștientizarea condiționării rolurilor legate de sex, practicarea unor comportamente noi, dorite și promovarea unui stil de viață bazat pe nevoile individuale. Eficiența grupurilor de lucru pentru bărbați se dovedește a fi notabilă în cazul celor agresați sexual ori fără locuință și al celor cu orientare homosexuală. Există situații în care un tabu social să fie principala cauză a refuzului participării la ședințe de consiliere în grup. Autodezvăluirea, cum menționam anterior, nu este o atitudine încurajată în copilărie, mai ales în fața altor bărbați. Dar grupul de lucru poate avea un puternic rol în diminuarea conduitelor defensive și în construirea unui simț al comunității, a unei dorințe de implicare, de acceptare și sprijinire a celuilalt.

Un rol deosebit are și consilierul, nu în sensul manipulării utilizatorilor de servicii, ci al enunțării și explicării avantajelor. Astfel, un prim pas (Hetzel, 1994) ar fi să facă cunoscută intenția formării unui astfel de grup, apoi să îi sublinieze utilitatea, să identifice cu grijă potențialii candidați, să aleagă comportamentele specifice asupra cărora va insista, chiar să instituie unele ritualuri de începere și încheiere, dar mai ales să dezvolte strategii de intervenție adecvate rezolvării problemelor psihologice profunde, cum ar fi managementul conflictului.

Menționam anterior caracteristicile de vârstă, particularitățile de dezvoltare. Pe această temă există cercetări, demonstrând, spre exemplu, disponibilitatea și capacitatea bărbaților în intervalul de vârstă 30-50 de ani de a-și dezvolta nivelul de exprimare afectivă. Erikson și Levinson susțin ideea implicării în relații interpersonale și manifestarea tendinței de apropiere interumană a bărbaților pe măsură ce se parcurg tot mai multe dintre stadiile de dezvoltare umană. Se îmbunătățește, totodată, capacitatea de a face față trăirilor, de a răspunde sentimentelor. Rezultatele pot fi cu atât mai plăcut surprinzătoare cu cât se urmează o paradigmă a învățării sociale, prin care unii servesc altora ca modele și întăritori ai comportamentelor.

O altă tehnică susținută este cea a intervievării cu privire la tradițiile rolurilor în familie. În acest sens, tatăl ne va putea oferi mai multe date.

În căutarea unor rezultate mai mult decât mulțumitoare, Sher (1981: 199-202) propune câteva linii călăuzitoare pe care să le utilizeze consilierii în înțelegerea situațiilor:

- ¾ sublinierea dificultății schimbării;
- ¾ existența stereotipurilor impuse de sex-rol;
- ¾ importanța implicării în rezolvarea problemelor afective;
- ¾ nevoia autoîngrijirii;
- ¾ avantajele promovării libertății în propria persoană și în ceilalți;
- ¾ nevoia distingării între diferențele de rol.

Prin promovarea schimbării și a explorării problemelor afective, consilierul ia în considerare și diferențele dintre câmpul personal și cel profesional al utilizatorului de servicii. Esențială pentru reușită este sublinierea impactului pe care l-ar putea avea introducerea automată a unor noi comportamente descoperite în plan personal spre un mediu care îi poate fi ostil, cel al muncii.

Beneficiile posibile ale consilierii sunt enorme nu doar pentru femei, ci și pentru bărbați. Ei învață să construiască strategii productive pentru a face față expectanțelor și rolurilor în schimbare, își dezvoltă noi abilități de comunicare familială, de interrelaționare cu ceilalți, de management al stresului, al conflictelor și al deciziilor personale.

Concluzii

Discuțiile continuate încă, referindu-se la oportunitatea și necesitatea utilizării unor tehnici specifice, adecvate diferențelor de rol în funcție de apartenența la un sex sau altul, s-au lovit, la un moment dat, de ideea de sexism. Există însă argumente cu privire la expectanțele diferite în consiliere, în funcție de gen: femeile vor să fie înțelese, să le fie consolidată încrederea în forțele proprii și în modalitățile de a gândi. Bărbații, în schimb, se consideră că, fiind implicați în roluri profesionale cu responsabilități mai mari decât femeile, își doresc rezolvarea problemelor în timp scurt și definitiv sau în cea mai mare măsură. Răbdarea autoconstruirii sau a revenirii dinspre o criză există, în ce-i privește, în mai mică măsură.

Un alt aspect face referire la ideologii și politici. Importanța menționării acestuia provine din necesitatea schimbărilor politice și structurale precum și a recunoașterii faptului că realitățile sociale constituie o cauză majoră a nefericirii femeilor – aceasta în contradicție cu modelul “adaptării”, care încurajează femeile să se plieze pe solicitările societății. Includerea aspectelor politice face diferența între consilierii feminiști și cei care se consideră ne-sexiști.

În opoziție cu modelele speciale de consiliere a femeilor, Spiegel (1979) a susținut un model general de pregătire a consilierilor pentru a lucra cu o varietate de clienți. Variabile precum clasa socială, rasa, vârsta, religia și asprimea deteriorării psihologice pot avea un impact major în relația de consiliere. Subgrupurile specializate pot solicita cunoștințe de consilier expert, dar cele legate de femei, susține Spiegel, sa fie incluse în cadrele consilierii generale. Altfel, separarea principiilor pentru consilierea femeilor poate conduce la o nouă formă de sexism. În standarde ale unor instituții formative de prestigiu sunt înscrise, pe de o parte, studiile pe probleme de gen, dar pe de altă parte și tendințele, curente și schimbările care intervin în rolurile specifice ale femeilor și ale bărbaților.

Ideologia rolurilor diferențiate în funcție de gen diferă de la o țară la alta, fiind modelată de factori culturali. În general, în țările având un număr mai mare de femei cu studii superioare și/sau care lucrează, pot predomina punctele de vedere egalitariste în mai mare măsură decât în țările cu o economie mai subredă, unde femeile îndeplinesc roluri tradiționale, fiind privite prin unghiul supunerii și dependenței (Williams; Best, 1990). Împotriva variațiilor în credințele normative cu privire la normele sociale și la ceea ce ar trebui să fie o femeie și un bărbat, într-o epocă a globalizării, există și perspective (Berry, 1992) care susțin universalitatea sau universalizarea stereotipurilor de gen.

Respectarea fiecărei persoane, indiferent de apartenența la un gen sau altul, abordarea contextualizată oferă cadrul exercitării profesionale a rolului de consilier în relație cu adulții.

Bibliografie

- Alyn, J.H., (1988), "The Politics of touch in therapy: A response to Willison and Masson", *Journal of Counseling and Development*, nr. 66, p. 432.
- Berry, J. et al. (1992), *Cross-cultural psychology: Research and applications*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Brodsky, A. et al. (1978), "Guidelines for therapy with women: Task force on sex bias and sex role stereotyping in psychotherapeutic practice", in *American Psychologist*, nr. 33, pp. 1112-1113.
- Burstow, B. (1992), *Radical Feminist Therapy: Working in the Context of Violence*, Sage, Newbury Park, CA, p. XV.
- Chetwynd, D. Hartnett, D. (coord.) (1978), *The sex-role system*, Routledge & Kegan Paul, Londra
- Giles, T. (1983), "Counseling services and men in need: A response to Burch and Skovholt", *AMHCA Journal*, vol. 5, pp. 39-43.
- Gilligan, C. (1982), *In a Different Voice*, Harvard University Press, Cambridge.
- Gladding, S. (1996), *Counseling. A Comprehensive Profession*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, p. 101. Goldman, L. (1972), "Introduction", in *Personnel and Guidance Journal*, nr. 51, p. 85.
- Heppner, F. (1981), "Counseling men in groups", in *Personnel and Guidance Journal*, vol. 60, pp. 249-252.
- Hetzel, R. et al. (1994), "Helping men change: A group counselling model for male clients", in *Journal for Specialists in Group Work*, vol. 19, pp. 52-64.
- Holland, J. (1979), *The self-directed search: Professional manual*, Consulting Psychologists Press, Palo Alto.
- Johnson, M., Scarato, A. (1979), "A knowledge base for counsellors of women", in *Counseling Psychologist*, nr. 8, pp. 14-16.
- Jordan, J. (1991), "Empathy, mutuality and therapeutic change: clinical implications of relational model", in J. Jordan et al. (coord.), *Women's Growth in Connection*, Guilford Press, New York, p. 96.
- Jordan, J. (coord.) (1997), "A relational perspective for understanding women's development", in *Women's Growth in Diversity: More Writings from the Stone Center*, Guilford Press, New York.
- MacKinnon, C., (1982), "Feminism, Marxism, method and the state: an agenda for theory", in N. Keohane et al. (coord.), *Feminist Theory: a Critique of Ideology*, University of Chicago Press, Chicago, pp. 16-17.
- Marino, T. (1979), "Resensitizing men: A male perspective", in *Personnel and Guidance Journal*, vol. 58, pp. 102-105.
- McLeod, J. (1998), *An Introduction to Counselling*, Open University Press, Buckingham, pp. 129.
- Miller, J. (1976), *Toward a New Psychology of Women*, Penguin, Harmondsworth.
- Oakley, A. (1981), *Sex, gender and Society*, Temple Smith, Londra, p. 16.
- Payne, M. (1997), *Modern Social Work Theory*, Macmillan Press Ltd, Londra, p. 27.
- Scher, M. (1979), "On counseling men", in *Personnel and Guidance Journal*, vol. 57, pp. 252-254.
- Scher, M. (1981), "Men in hiding: A challenge for the counselor", in *Personnel and Guidance Journal*, vol. 60, pp. 199-202.
- Spiegel, S. (1979), "Separate principles for counsellors of women: A new form of sexism", in *Counseling Psychologist*, vol. 8, pp. 49-50.
- Stiver, I. (1991), "The meaning of care: reframing treatment models", in J. Jordan et al. (coord.), *Women's Growth in Connection: Writings from the Stone Center*, Guilford Press, New York, p. 265.
- Sundal-Hansen, S. (1985), "Sex-Role Issues in Counselling Women and Men", in P. Pedersen (coord.), *Handbook of Cross-Cultural Counselling and Therapy*, Greenwood Press, Westport, Londra, pp.215-217.
- Walker, M. (1990), *Women in Therapy and Counselling*, Open University Press, Milton Keynes, Philadelphia, p. 74.
- Williams, J., Best, D. (1990), *Sex and Psyche: Gender and self viewed cross-culturally*, Sage, Newbury Park.
- Harlow, E., (2000), "Gender", in Martin Davies (coord.), *The Blackwell Encyclopaedia of Social Work*, Blackwell, UK, p. 142.